

odbornými zručnosťami a schopnosťami tak, aby disponovali usporiadaným súborom vedomostí, zručností a skúseností vedúcim k presným poznatkom a spolupôsobiacim pri vytváraní dôkladných a na využitie pohotových vedomostí a zručností.

e) **Kontrola a hodnotenie**

Kontrola a hodnotenie sú nielen didaktickými funkciami, ale sú trvalou súčasťou odborného výcviku v rámci všetkých ostatných didaktických funkcií. Kontrola a hodnotenie sa často vyskytujú spoločne. Sú podstatnými prvkami riadiacej pedagogickej práce majstra odbornej výchovy.

Priorita niektorých didaktických funkcií v učebnom dni, vyplývajúca z cieľov výchovno-vzdelávacieho procesu potom určuje špeciálnu štruktúru daného vyučovacieho dňa.

9.3.2 **Typy vyučovacích dní**

Každý vyučovací deň v odbornom výcviku má svoje jedinečné znaky dané jeho cieľom, obsahom a postavením v celom systéme procesu výchovy a vzdelávania v odbornom výcviku. V jednom vyučovacom dni môžu byť realizované všetky didaktické funkcie, alebo len niektoré, pričom ich parciálne zastúpenie môže byť rôzne. Postupnosť realizácie jednotlivých funkcií je viac-menej ustálená (vyplýva zo všeobecných zákonitostí poznávacieho procesu). To však neznamená, že sa nemôže v odôvodnených prípadoch meniť, alebo že sa plnenie didaktických úloh nemôže navzájom prelínať.

Vo vyučovacom procese v odbornom výcviku sa stretávame s tromi hlavnými typmi vyučovacích dní, ktoré sa svojou štruktúrou viac, či menej odlišujú, v závislosti od ich didaktickej funkcie. Ide o nasledovné typy:

1. *základný (kombinovaný) typ vyučovacieho dňa*
2. *inštruktážny typ vyučovacieho dňa*
3. *nácvikový typ vyučovacieho dňa*

Najfrekventovanejším typom vyučovacieho dňa, z ktorého sú odvodené aj ďalšie dva typy, je **základný typ vyučovacieho dňa**. Jeho štruktúra zodpovedá skutočnosti, že v priebehu tohto vyučovacieho dňa sa realizujú všetky uvedené didaktické funkcie. Má nasledujúce etapy:

1. Organizácia vyučovacieho dňa

V tejto časti vyučovacieho dňa sa realizujú najmä vonkajšie podmienky vyučovacieho procesu (organizácia učebnej skupiny, kontrola prítomnosti a materiálno-technické zabezpečenie vyučovacieho procesu, upravenosť žiakov a vykonanie úvodných administratívnych prác). Trvá asi 5 - 15 minút.

2. Príprava žiakov na aktívne osvojovanie učiva

V tejto etape sa realizuje didaktická funkcia *príprava žiakov na prácu s novým učivom* a didaktická funkcia *didaktická orientácia na cieľ*. Majster odbornej výchovy tu získava informácie o predchádzajúcej pripravenosti žiakov na osvojovanie si nového učiva, oboznamuje ich s cieľom vyučovacieho dňa a motivuje ich pre aktívne úsilie splniť stanovený výchovno-vzdelávací cieľ.

3. Oboznamovanie žiakov s novým učivom

V tejto etape sa realizuje didaktická funkcia *oboznamovanie žiakov s novým učivom*. V odbornom výcviku ide väčšinou o teoretické vedomosti aj o praktické pracovné zručnosti a návyky. V tejto etape sa musí dosiahnuť u žiakov vytvorenie systému pojmov príslušných k danej téme, vytvorenie jasných a úplných predstáv o charaktere manuálnych, výrobných činností, ktoré si žiaci majú osvojovať. Ťažisko pedagogickej práce majstra odbornej výchovy tu spočíva v optimálnom sprostredkovaní informácií žiakom. Nejde tu však len o výber obsahu informácií, ale aj o spôsob ich prezentácie v súlade s vyučovacími zásadami. Nemenej významná je však úloha majstra odbornej výchovy dosiahnuť aktívne a uvedomélie prijímanie a spracovanie informácií žiakmi. Splnenie tejto úlohy si vyžaduje výber adekvátnych vyučovacích metód a prostriedkov vyučovania. Z vyučovacích metód je to v prvom rade vysvetľovanie, predvádzanie a pozorovanie, ale aj rozhovor alebo experiment žiakov. V niektorej pedagogickej literatúre sa táto časť vyučovacieho dňa označuje ako *úvodná inštrukcia*.

V základnom type vyučovacieho dňa by čas trvania druhej a tretej etapy nemal presahovať 60 - 90 minút. Záleží to na rozsahu a najmä zložitosti nových informácií.

4. Osvojovanie a upevňovanie učiva

V tejto etape sa realizuje didaktická funkcia *počiatočné osvojovanie učiva* a didaktická funkcia *práca s prebraným učivom a získanými skúsenosťami - upevňovanie a prehĺbovanie učiva*. Osvojovanie a upevňovanie učiva prebieha v procese cvičnej alebo

produktívnej práce žiakov. Úlohou majstra odbornej výchovy je organizovať, riadiť, kontrolovať a regulovať učebnú činnosť žiakov. Dôležitým predpokladom úspešného osvojovania učiva je premyslená voľba učebných úloh a pracovných námetov pre žiakov. Pri osvojovaní a upevňovaní učiva sa najvýraznejšie uplatňujú praktické metódy - cvičenie a produktívna práca žiakov.

Mimoriadny význam má kontrolná a regulačná činnosť majstra odbornej výchovy v procese počiatočného osvojovania učiva. Musí dbať na to, aby si žiaci osvojovali správne pracovné zručnosti a návyky a aby zavčas postrehol prípadné chyby a pomáhal žiakom pri ich odstraňovaní. To si vyžaduje individuálny prístup k jednotlivým žiakom. V prípade potreby zaraďuje priebežnú individuálnu alebo skupinovú inštrukciú.

V etape osvojovania a upevňovania učiva spočíva ťažisko vyučovacieho procesu v učebnom dni základného typu. Z časového hľadiska predstavuje táto etapa najrozsiahlejšiu časť vyučovacieho dňa.

5. Kontrola a hodnotenie

Didaktická funkcia *kontrola a hodnotenie* prebieha v celom vyučovacom dni. Priebežná kontrola a hodnotenie je základným predpokladom riadiacej práce majstra odbornej výchovy. Ak hovoríme o kontrole a hodnotení v závere učebného dňa, máme na mysli záverečné hodnotenie, ktoré má majstrovi odbornej výchovy, ale aj žiakom ukázať, do akej miery boli splnené ciele a úlohy vyučovacieho dňa. Hodnotenie tu neplní len funkciu diagnostickú, ale aj funkciu stimulačnú a aktivizujúcu a funkciu výchovnú. Výsledky hodnotenia sú potom podkladom pre ďalšiu pedagogickú prácu majstra odbornej výchovy so žiakmi.

6. Záver vyučovacieho dňa

V závere vyučovacieho dňa organizujeme upratovanie pracoviska, ošetrovanie nástrojov, strojov a zariadenia pracoviska. Majster odbornej výchovy zhodnotí priebeh vyučovacieho dňa, oboznámi žiakov s úlohami nasledujúceho vyučovacieho dňa, poprípade zadá domácu úlohu žiakom.

Vo vyučovacom procese v odbornom výcviku sa často stretávame s vyučovacími dňami, kde je hlavnou didaktickou funkciou osvojovanie, upevňovanie a prehlbovanie učiva. V takomto učebnom dni si žiaci osvojujú nové učivo, alebo využívajú už osvojené poznatky, zručnosti a návyky pri samostatnom tvorivom riešení

zadaných pracovných úloh. V tomto prípade ide o **nácvikový typ vyučovacieho dňa**.

Nácvikový typ vyučovacieho dňa má nasledovnú štruktúru:

1. organizácia vyučovacieho dňa;
2. príprava žiakov na aktívne osvojovanie učiva;
3. osvojovanie a upevňovanie učiva;
4. kontrola a hodnotenie;
5. záver vyučovacieho dňa.

Ťažisko vyučovacieho procesu spočíva v pracovnej činnosti žiakov, prostredníctvom ktorej si žiaci osvojujú, upevňujú a prehlbujú svoje vedomosti, zručnosti a pracovné návyky a nadobúdajú základné pracovné skúsenosti typické pre daný učebný odbor. Hlavnou úlohou majstra odbornej výchovy je tu organizovať, riadiť a regulovať poznávací proces žiakov. Náplň činnosti majstra odbornej výchovy a žiakov v jednotlivých etapách vyučovacieho dňa je analogická, ako pri vyučovanom dni základného typu.

Špeciálnou modifikáciou vyučovacieho dňa tohto typu je vyučovací deň zameraný na súborné práce, prípadne na kontrolné práce.

Inštruktážny typ vyučovacieho dňa sa využíva v prípadoch, ak si nové informácie svojim obsahom a náročnosťou vyžadujú, aby sme im venovali čas stanovený na celý učebný deň. Ťažisko takehoto typu učebného dňa je v oboznamovaní žiakov s novým učivom. Úlohou majstra odbornej výchovy je nielen sprostredkovať žiakom potrebné informácie, ale pri dodržaní všetkých didaktických zásad dosiahnuť, aby žiaci informácie správne spracovali a na ich základe si vytvorili jasné a úplné predstavy o činnosti, ktorú si majú osvojiť a aby si tieto informácie zapamätali.

Inštruktážny typ vyučovacieho dňa sa v odbornom výcviku vyskytuje pomerne zriedkavo. Má nasledovnú štruktúru:

1. organizácia vyučovacieho dňa;
2. príprava žiakov na aktívne osvojovanie učiva;
3. oboznamovanie žiakov s novým učivom;
4. kontrola a hodnotenie;
5. záver vyučovacieho dňa.

Uvedené rozdelenie vyučovacích dní do troch základných typov je odvodené od ich určenia na plnenie prioritných didaktických funkcií.

V didaktikách odborného výcviku sa stretávame aj s inými klasifikáciami.

Každý typ vyučovacej jednotky vyžaduje príslušný pomer medzi rôznymi druhmi inštruktáží (metodika a doba inštruktáže), rôzny pomer učebných a výrobných úloh, ktoré plnia žiaci. Okrem toho každý typ vyučovacieho dňa si vyžaduje použitie iných didaktických prostriedkov a vyučovacích metód.

9.4 Kritériá voľby organizačných foriem vyučovania v odbornom výcviku

Voľbu organizačných foriem vyučovania pre realizáciu tematických celkov ovplyvňuje viac faktorov. Je to optimalizačná úloha, ktorá sa dá úspešne vyriešiť len v učebných zariadeniach.

Za hlavný faktor pre voľbu organizačných foriem vyučovania považujeme splnenie učebných osnov. Rozhodnutie v konkrétnych podmienkach určitého SOU ovplyvňujú ďalšie ako pedagogické, tak ekonomické, materiálno-technické, organizačné a personálne faktory. Okrem toho sem patrí:

- plnenie požiadaviek učebných osnov s použitím modernej techniky a technológie;
- produktívna práca žiakov;
- využitie učebnej práce žiakov;
- dosiahnutie výkonnosti odborníkov.

Pri voľbe organizačných foriem odborného výcviku musíme postupovať premyslene a predovšetkým dbať na dodržiavanie didaktických požiadaviek. Výber optimálnych organizačných foriem vyučovania v odbornom výcviku v súlade so stanovenými požiadavkami je dôležitou úlohou pedagogického kolektívu príslušného odborného učilišťa a každého majstra odbornej výchovy. (Krušpán, 1994)